

підприєм було виявлено велику кількість різноманітних неправильних робітних поз. Їхнє широке розповсюдження в ряді випадків можна пояснити небажанням лікарів витратити час на підбір раціональної пози, але найчастіше за неможливістю цього робити, оскільки це, на жаль, не входить до навчальних програм.

Спостереження свідчать про те, що вид лікарського прийому впливає на бочу позу стоматолога. Від пози лікаря залежить не тільки зручність положення його тіла під час роботи, і, отже, час настання втоми, а навіть і якість та активність лікування пацієнтів.

Прийнято розрізняти основні і вимушені робочі пози. Основними вважають робочі пози, у яких людина працює сидячи чи стоячи, вимушені — при певному ступені нахилу тулуба. Під час вивчення встановлено, що лікарі-стоматологи працюють здебільшого у вимушених робочих положеннях.

Таким чином, лікарю-стоматологу необхідно підібрати найбільш оптимальне робоче положення для кожної маніпуляції. Як показують наші дослідження, потрібно чергувати роботу в положенні стоячи та сидячи. При маніпуляціях, які вимагають значних затрат часу, найкраще розміщувати пацієнта лежачи, при цьому медичний персонал має знаходитись в позі сидячи з оптимальним положенням спини (можливо, з незначним нахилом вперед), що з точки зору є найбільш раціональним.

ПСИХОГІГІЄНИЧНІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ХАРАКТЕРУ ПРАЦІ ЛІКАРЯ-СТОМАТОЛОГА

Буря Л. В., Катрушов О. В., Баранов М.О. Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава

Для сучасної гігієнічної науки психогігієна є актуальним питанням вивчення нервово-психічного здоров'я людини. Особливо гостро ця проблема виступає в стоматології. Робота цих спеціалістів має цілий ряд особливостей.

Праця в умовах постійного контакту з хворою людиною, схильною до різноманітних, не завжди адекватних психічних реакцій, вимагає від сучасного працівника не тільки професійних якостей, але й толерантності до емоційного напруження.

Враховуючи значущість цієї проблеми нами були проведені гігієнічні дослідження характеру праці лікарів-стоматологів терапевтичного профілю в стоматологічних кабінетах м. Полтава. Результати досліджень свідчать, що лікарю необхідно бути не тільки кваліфікованим спеціалістом з діагностики та лікування того чи іншого захворювання, але й мати глибокі знання з психології для професійного спілкування з пацієнтом.

Серед факторів, які істотно впливають на ступінь втоми лікарів-стоматологів та обумовлюють рівень дієздатності і працездатності, на першому місці знаходиться психо-емоційний фактор. Стан здоров'я пацієнта, складність

діагнозу і лікування (операції, маніпуляції) та інше, що в значній мірі визначає рівень нервово-психічного і фізичного стану лікаря і всього персоналу, залученого для надання стоматологічної допомоги. Чим важчий стан хворого, тим складніше лікарю проводити лікувальні заходи, тим у більшій напруженості знаходяться всі життєво важливі системи його організму. У такому випадку процес виконання роботи (операції, маніпуляції, терапевтичні й ортопедичне лікування) проходить для лікаря значно важче, а відновний період — повільніше і більш тривалий час.

Професійна діяльність лікарів-стоматологів майже постійно супроводжується впливом ситуацій, які підвищують психічне навантаження. Такі ситуації, названі стресорами, крім інших характерних ознак мають екстремальність, що несприятливо впливає на життєдіяльність, вимагають мобілізації звичайних буферних, а іноді й аварійних резервів організму.

Тому ми вважаємо, що в медичних вузах та середніх спеціальних навчальних закладах необхідно розглядати питання психогігієнічних аспектів спілкування хворого і лікаря. Науково-технічний прогрес, що супроводжується підвищенням технічної оснащеності лікувальних закладів, впровадженням більш удосконалених технологічних процесів, устаткування, інструментарію, застосуванням нових лікарських препаратів і освоєнням нових методів діагностики та лікування, ставить перед гігієною праці, і зокрема психогігієною, нові проблеми. Це, в свою чергу, вимагає детального аналізу характеру та умов праці лікарів-стоматологів, робота яких пов'язана з можливістю впливу на організм несприятливих виробничих факторів, для подальшої розробки відповідних профілактичних заходів.

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА І ПРИРОДИ

Варв'янський С.М., Полтавський університет споживчої кооперації України (м. Полтава)

Дослідження проблеми взаємодії природи і людини почалося ще в минулі епохи. З історії розвитку людства відомі геніальні вчені, які збагатили усі науки про природу і взаємозв'язки її явищ. Серед них – Арістотель, Леонардо да Вінчі, Ф.Бекон, М.Монтень, Г.Галілей, Ж.Л.Бюффон, Ж.Б.Ламарк, О.Гумбольдт, Ч.Дарвін, В.І.Вернадський та інші. Вони вбачали в природі етичну й естетичну норму, до певної міри, – зразок здорового і природного життя людини. Ідеї, що тепер сприймаються як екологічні, мають місце у працях багатьох учених: хіміка Д.І.Менделєєва, ботаніка К.І.Тимирязєва, ґрунтознавця В.В.Докучаєва, кліматолога О.І.Войейкова, лісоведа В.М.Сукачова, геохіміка О.Є.Ферсмана та ін. Широке коло аспектів взаємодії світогляду людини і екології досить активно опрацьовується як вітчизняними, так і закордонними дослідниками. В цьому напрямку слід назвати праці В.О.Анучіна, Д.Л.Арманда, Е.В.Гірусова, О.О.Григор'єва, М.М.Кисельова, В.С. Крисаченка, В.С.Ляміна, М.М.Мойсєєва, Ю.Одума, Є.К.Федорова та ін.